

Haliçport'tan Şehir Hastanelerine, Yapılı Çevre Sağlığını Tehdit Eden Mega Projelere Karşı Söylem Üretimi

T. Gül Köksal

Covid-19 salgınının tüm dünyaya hızla yayılması nedeniyle halk sağlığının her zamankinden daha çok mesele edildiği günler yaşıyoruz. Ancak sağlık sorunlarının çözülmek yerine daha ciddi bir oranda arttığını da gözlemliyoruz. Hayat Eve Sığar (HES) sloganı ile bir süre evlerine kapatılan halktan kendi sağlık önlemlerini alması bekleniyor. Oysa sağlık uzmanlarının da dediği gibi halk sağlığını korumak için kişisel çözümler yeterli değil. Çünkü sağlık bireysel olarak çözülemeyecek çok yönlü bir konu. Türk Tabipleri Birliği (TTB) salgının altıncı ayında yayımladığı kapsamlı raporunda “COVID-19 Pandemisi insani, tıbbi, ekolojik, ekonomik, sosyal ve siyasal bir sorundur” diyor (TTB, 2020). Dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğunun yaşadığı kentleri ve dolayısıyla yapılı çevreyi de bu başlık altında sayabiliriz. Siyasi ve ideolojik gücün toplandığı kentler politik-ekonomik tercihler doğrultusunda sınıfsal ayrışmaya da neden oluyor. Diğer yandan işçiler, emekçiler, kadınlar, çocuklar, tüm ezilenlerin, yoksulların ve sürekli yerinden edilenlerin yaşamak zorunda olduğu eşitsiz coğrafyaları kader olarak görmeyenler de var. Bu oluşumlar tarafından tüm canlıların yaşamını biçimlendiren kentlerde adalet arayışı sürüyor.

Dosya kapsamında mega projelerin hangi tarihsel bağlamlarda şekillendiği, nasıl bir kentsel dönüşüme neden olduğu, fiziksel dönüşümün sosyal, politik, toplumsal karşılıkları farklı disiplinlerin bakış açısıyla, çeşitli örneklerle ele alındı. Bu makalede ise yapılı çevre sağlığına olumsuz etki eden mega projelere karşı söylem üretimi merkeze alınıyor. Yazıda Haliçport ile şehir hastaneleri gibi iki ayrı mega proje üzerinden yapılı çevre sağlığına ilişkin direniş tartışmaya açılıyor.

Haliç Tersanelerinden Haliçport'a Yapılı Çevre Sağlığı

Haliç'in kuzey kıyısında iki kilometrelik kıyı şeridinde konumlanan ve inşası 15. yüzyıla tarihlense de Bizans döneminde de tersane ve

liman olarak kullandığına dair işaretlerin bulunduğu Haliç Tersaneleri (Tersane-i Amire), uzundur kentsel bir dönüşüme tabi. Buradaki tarihsel sürekliliğe vurgunun nedeni, alanın asırlara dayalı bir birikim barındırdığını anımsatmak. Tersane esasen gemi yapım, bakım ve onarım işleriyle, gemiciliğe ait gereçlerin yapıldığı tesise verilen isim. 18. yüzyıl ve sonrasında inşa edilen okul ve hastane yapılarıyla Haliç Tersaneleri bünyesinde, bahriye askerlerinin eğitim ve sağlık ihtiyaçlarıyla da ilgilenilmiş (Köksal, 1996). Ancak tersanenin görevleri sadece bunlar değil. Kent içinde ve kıyısında yapılan inşaatlara yardımcı olmanın yanı sıra cami, külliye gibi büyük programlı yapılara malzeme iletimi ve taşıma işinde, kale çizimi gibi teknik konularda, kazıklı temel, batardo, köprü ve duba yapımında da önemli bir rol üstlenilmiş. Örneğin Süleymaniye Külliyesi'nin yapımı sırasında uzak ülkelerden veya kent içinde malzeme iletimi konusunda tersanenin olanaklarından faydalanılmış. Ya da kenti saran kolera salgınına karşı çözüm için kentteki ilk etüv aletleri tersanede üretilmiş.

Bilindiği üzere yaşadığımız küresel salgın dünya tarihinde ilk değil, çok büyük ihtimalle son da olmayacak (Kıyğı, 2020). Günümüz ve geleceğimizi bekleyen salgınlara karşı daha iyi mücadele edebilmek üzere geçmiş pratikleri anlamak, yorumlamak önemli. Bu bağlamda Haliç Tersaneleri gibi bir üretim tesisinin neredeyse iki asır önce teknik olanaklarını halk sağlığına seferber etmesi dikkate değer. Tersanelerin kolera salgını karşısındaki çabasını biraz daha yakından inceleyelim. Tıpkı Covid-19 salgınının dünyaya yayılımını sağlayan küresel hareketlilik gibi, 19. yüzyılda da –günümüzdeki kadar olmasa da– hareketlilik vardı. Deniz ulaşımının karayolundan daha fazla kullanıldığı bu dönemde deniz ticareti vb. nedenlerle kıyılara yanan gemiler çeşitli salgın hastalıkları yayabiliyordu. İstanbul gibi kıyıları geniş bir su kentinde ve ticaretin hayli güçlü olduğu bir başkentte, salgın hastalıkların yayılımı da sık olabiliyordu. Örneğin 1865 Temmuz'unda başlayan ve dört

Resim 1. Haliç Tersanelerinde üretilen etüv aleti (Yıldırım, 2003).

ay süren kolera salgını kentte 30.000'e yakın insanın ölmesine neden olmuştu (Ayar, 2005). Salgının tersaneye gelen bir gemi üzerinden bulaştığı bilinmektedir. Bu salgınlara karşı Tersane-i Amire fabrikalarında etüv makinesi üretimi başlamıştır. Tersane-i Amire'de imal edilip ihtiyaç duyulan yerlere gönderilen etüv (tebhir) makinelerinin, vilayetlere temini ile ilgili hususlar taşrada "Meclis-i İdare-i Vilayet"te tartışılmış ve 12 Ramazan 1322/20 Kasım 1904 tarihinde karara bağlanmıştır (Özlü, 2017). Taşra'nın etüv makinesi taleplerini Tersane-i Amire'den yaptığı ve ihtiyaçların buradan karşılandığı, şayet burada yeterli sayı ve donanımda makine yoksa merkezin taşra adına mubayaa yaptığı görülmektedir. Nuran Yıldırım, Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerine dayanarak tersanedeki etüv üretimi hakkında ayrıntılı bir çalışma yapmıştır. Buna göre, "4 Mayıs 1892 tarihli Servet-i Fünûn'da 'Tersane-i Âmire ma'mûlâtından nev-icad âlet yani etüv' alt yazısıyla fotoğrafı yayınlanarak imal edildiği duyurulan etüvün bir fotoğrafı Dr. Ancelo Bohor'un hazırladığı kullanım talimatı ile birlikte Bahriye Nazırının 12 Haziran 1892 tarihli tezkiresiyle padişaha arz edilmek üzere Sadaret'e gönderilir" (Yıldırım, 2003) (Resim 1). Tersane-i Amire'de etüv yanında *Geneste Herscher* ürünlerini model alarak kimyasal dezenfektanları püskürtme esasına dayanan taşınabilir pülverizatörler de üretilmiştir (Yıldırım, 2003). Ağustos 1893'te İstanbul'da kolera salgını başlayınca II. Abdülhamid, İstanbul'daki bütün hastanelere birer

etüv yerleştirilmesini emreder. Tersane-i Amire, İstanbul'da yetkililerin belirleyeceği yerlere konmak üzere 2 etüv ile 6 pülverizatör yapımına girer.

Tersanelerin kent sağlığına yönelik bu çalışmaları göstermektedir ki, devlete ait üretim alanları kentin her türlü ihtiyacına cevap verecek şekilde kamusal bir fayda taşımaktadır. Oysa bugün tersaneler bir tüketim alanına dönüştürülmektedir. Diğer yandan biliyoruz ki Haliç Tersanelerinin kentsel hafızadaki yeri, sadece geçmiş ile sınırlı değil, yeni kuşaklara da bellek oluşturacak denli sürekli ve güçlü. Tersane alanı geçmiş tüm depremlerde dayanıklılığını ispatlamış ve olası bir depremde lojistik destek sağlayabilecek nitelikte.

Bir endüstri mirası olan Tersane-i Amire'nin (Haliç Tersanelerinin) yıkımı ve tersanelerle beraber şekillenen mahallelerin kentsel dönüşümüne sebep olacak Haliçport Projesi usulsüz bir ihaleyle Temmuz 2013'te gündeme gelmişti. Tersaneler bütünlüğünün Haliç ve İstanbul/Türkiye için üretim, eğitim, depreme yönelik lojistik üs gibi değerleriyle korunması ve yaşatılmasını, kamu yararına kullanılmasını savunmak, kültürel mirasımıza ve kolektif belleğimize sahip çıkmak ve güçlerimizi birleştirmek amacıyla Haliç Dayanışması kuruldu (URL 1). Haliç Dayanışması, tersane işçi ve emeklileri, tersaneler komşuluğundaki Kasımpaşa, Okmeydanı gibi mahallelerin sakinleri ve dernekleri, DİSK, KESK, denizcilik/gemicilik üzerine sendikalar ve kurum/kuruluşların mensupları, TMMOB'ye bağlı Odalar, TTB, İstanbul Barosu gibi meslek örgütleri, siyasi parti üye ve temsilcileri, milletvekilleri, basın kuruluşları ve temsilcileri, akademisyenler, bağımsız araştırmacılar, uluslararası emek örgütlerinin zaman zaman değişen katılımlarından oluşmakta. Haliç Dayanışması'nın görünürleştirdiği Haliçport Projesi, İstanbul'daki diğer port projeleri gibi kent ve ekosistem için oldukça zararlı. Projenin Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) raporunda yer alan bazı görseller söz konusu olumsuz etkileri açıkça göstermekte. UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kabul edilmiş olan Tarihi Yarımada'nın komşuluğundaki alana yapılacak yapıların kent silüetine etki etmemek üzere yükseltilmediği, ancak 6-7 kat bodrum ile metrekafe kazanıldığı görülmekte (Resim 2). Haliçport projesinin uygulaması sırasında kültürel miras olarak tescilli yapıların izinsiz yıkımlarıyla çevreye yayılan asbest ile bir kent sağlığı sorunu oluştu ve sağlık hakkı ihlal edildi. Öte yandan her ne kadar Haliçport projesini konu-

Resim 2. Haliçport ÇED raporundan bir görsel: yapı kesiti.

yor olsak da, tersanelere yönelik büyük ölçekli müdahaleler, alanın yakın çevresinden başlayarak tüm kente yapılmakta. Son dönemlerde Beyoğlu'ndaki kentsel dönüşümün vardığı boyut ve nitelik, farklı tartışmalara neden oldu. Haliç Dayanışması'nın paylaştığı “Beyoğlu Kültür Yolu” projesinin şu kısa özeti bölgedeki mega dönüşümü ve çevreye verdiği zararı açık olarak gösteriyor:

Ağustos 2020'de Beyoğlu Kültür Yolu projesi gerekçesiyle bir restorasyon çalışması kapsamında UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne 2013 yılında giren Galata Kulesi'nin tarihi duvarının hiltiyle yıkımı görüntülerine tanık olduk (Haliç Dayanışması, 2020a). ETS Tur'un da sahibi olan Kültür Bakanı Mehmet Nuri Ersoy'un projesi olan Beyoğlu Kültür Yolu; Doğu Grubu ve Bilgili Holding'in yatırımı olan, Tarihi Karaköy Yolcu Salonu ve 1'inci derece tarihi bina olan Paket Postanesi yıkımıyla bilinen ve kıyıları özelleştirme projelerinden birisi olan Galataport Projesini başlangıç noktası kabul ediyor. İzlediği rota üzerindeki noktalardan birisi de, yıkıp yeniden inşa edilerek ve tarihi nitelikleri, hafızası silinerek bir AVM'ye çevrilen Narmanlı Han. Galata Kulesi'nde gerçekleşen yıkımın ardından verilen hasarı küçümseyen proje danışmanı mimar Sinan Genim, Narmanlı Han'ın yok oluş projesinin de mimarı olarak yeniden karşımıza çıkıyor. Rota takip edildiğinde yurttaşların tüm itirazlara rağmen yıkılan Emek Sineması, İnci Pastanesi gibi İstiklal Caddesi'nin hafıza mekânlarının yer aldığı Cercle d'Orient binasının AVM'leşmiş hali olan Özak GYO yatırımı Grand Pera'ya uğruyor. Son durak olarak ise, Tabanlıoğlu Mimarlık'ın projesini, Rixos Otelleri sahibi Fettah Tamince'nin firması Sembol İnşaat'ın yapımını üstlendiği yeni ‘AKM’ tarif ediliyor. Fettah Tamince aynı zamanda Haliç Tersaneleri bütünlüğündeki Camialtı ve Taşkızak Tersanelerini 49 yıllığına yap-işlet-devret modeli ile yat limanı, AVM ve otele dönüştürecek Haliçport Projesi'nin yüklenicisi. Görüldüğü üzere Beyoğlu Kültür Yolu Projesi, esasen Beyoğlu'nun özgün kültürel değerlerini yok etme, üstüne de sermaye ve iktidar yararına Beyoğlu'nu istenildiği gibi yeniden üretme yolundan başka bir şey değil. Burada söz edilen projelerin, belli başlı sermaye grupları ve mimarlara verilmesi de bir tesadüf sayılmayabilir.

Haliç Dayanışması, bunları ve küresel salgın koşullarında durmayan müdahaleleri kamuoyu ile açıkça paylaşmakta (Haliç Dayanışması, 2020b) (*Resim 3*). Galataport, Haydarpaşaport

gibi bu müdahalelere yönelik mücadeleler bir karşı söylem oluşturmakta. Örneğin Haliç Dayanışması'nın açıklamalarının ardından, son İstanbul yerel seçimlerinde Haliçport projesinin adı değiştirildi ve projenin adı artık “Tersane İstanbul” olarak ifade edilmekte. Haliç Dayanışması da bu yeni imaja karşın, alanda bir tersane özelliği kalmamasını işaret ederek, projeyi “Tersane-SİZ İstanbul” olarak anmakta (*Resim 4*).

Oysaki burada bir tüketim alanı yerine, kent yararına üretim yapabilecek bir alandan söz ediyoruz. Örneğin salgında gemilerin gezici sağlık birimlerine dönüştürüldüğü örnekler var (URL 2) (*Resim 5*). Tersanelerin olanakları ile üretilebilecek veya dönüştürülebilecek olan bu tür gemiler, İstanbul gibi deprem riski yüksek bir kentte salgın, deprem, sel gibi farklı olaylarda halk sağlığına katkı sağlayabilir.

1. Kademe Sağlık Ocaklarından Şehir Hastanelerine Yapılı Çevre Sağlığı

TTB'nin raporu, şehir hastanelerinin 12 Eylül 1980 askeri darbesinden bugüne Türkiye'de sağlık sisteminin küresel kapitalizmin istekleri doğrultusunda şekillendiğini ifade ederek başlanmaktadır (TTB, 2020). Raporda, Türkiye genelinde sürdürülen bu tasarımın 2003 yılından itibaren Dünya Bankası finansmanı çerçevesinde “Sağlıkta Dönüşüm Programı” adı altında hız kazandığı da eklenmektedir. Bugün sağlık hizmetlerinin merkezinde yer alan hastanelerin 18. yüzyıla kadar bu denli merkezde olmadığı bilinmektedir (Soyer, 2014). Modern hastanelerin oluşum sürecine baktığımızda sağlık hizmetlerinin mekânsallaşmasının ardındaki üretim ilişkilerini de okuyabiliriz. Dosyanın bir önceki yazısında, Yağız Alp Tangün hem bu süreci hem de şehir hastanelerinin bugünkü konuma nasıl ulaştığını ayrıntılı olarak aktarmaktadır.

Resim 3. Haliç Dayanışması'nın 18 Haziran 2020 tarihli basın açıklaması (Fotoğraf: Alper Şen).

Resim 4. Haliç Dayanışması'nın TersaneSiz İstanbul afişi.

1. kademe denilen sağlık ocaklarının fiziksel olarak ulaştığı ölçek olan şehir hastaneleri sağlığa çözüm değil; hasta üreten bir müesseyse, dünyada terk edilmeye başlanan bir yapılaşma. Çoğu kent dışında olduğu için TTB tarafından “şehir dışı hastane” olarak da tanımlanan bu sağlık yapılarının mekânsal düzenlemesi, sağlığın ticari bir girişime dönüştüğünü açık olarak göstermekte (Koloğlu, 2019). Küresel salgın, şehir hastanelerinin işlemeyen yapısını ortaya koymakta. Bu bağlamda şehir hastanelerini, sağlık sistemi ile ilişkili olarak tartışmaya açan, kamuoyunda konuya açıklık getiren karşı söylemin rolü daha da önem kazanmakta. TTB başta olmak üzere meslek örgütleri ve Hastanemi Açın Platformu (HAP) bu konuda değerli çabalar içindedir. Salgının yayıldığı kent Wuhan gibi yoğun bir sağlık sorunu yaşanan Ankara’da şehir (dışı) hastaneleri için kent içindeki hastanelerin kapatılmasına karşı örgütlenen kurumlar HAP adı altında karşı söylem üretmektedir (URL 3). Kamuoyunu bilgilendiren ve çok disiplinli bilgi üreten bu oluşum gibi “Başka bir sağlık hizmeti mümkün” diyen deneyimler, ulusal veya uluslararası başka çabalar da mevcut (Süttaş, 2007 ve 2010).

Değerlendirme ve Sonuç

Mega projelerle ölçeği değişen kentsel dönüşüm, doğal çevrenin, yapıli çevreye dönüştürüldüğü bir kentleşme faaliyetidir (Köksal, 2020). Bu bağlamda doğal çevre, kırsal alanlar, nehirler, ormanlar, meralar gibi doğal kaynaklar yıkıcı-yaratıcı bir süreçle sürekli imara açılmakta. Dünya nüfusu kırsal alandan kentsele göçle, kent lehine artıyor ve kentler kırsal alanı da yutuyor. Mega projeleri güncel olarak işleyen Mega Projeler İstanbul isimli web sayfasında açıkça görüldüğü üzere, mega projeler İstanbul’da kentin her noktasına ve geniş bir şekilde yayılmış durumda (URL 4). Bütün büyük projelerin son dönem hükümet döneminde gerçekleştirildiği izlenebilmekte (URL 4). Ülkenin inşaat sektörü üzerinden dönen ekonomisinin lokomotifini olan İstanbul, AKP hükümetinin bir tür inşaat sahası.

1999 depreminin ardından kentlerde hasarlı binlerce yapı olmasına rağmen temel bir hak olan güvenli bir yaşam için, dar gelirli yurttaşları dikkate alan sosyal konutlar inşa edilmemiştir. Hasarlı ve imara uygun olmayan yapıların iyileştirilmesi yerine “affına” izin verecek yasalar da çıkarılmıştır. Türkiye’de 1948’den bu yana 14 kez çıkarılan imar affının hiçbirinde ülkedeki nitelişiz yapılaşmanın önü kesilememiş, aksine yenilerine zemin yaratılmıştır (Çoban, Özluer vd., 2015).

AKP’nin İstanbul’da belediye başkanlığına gelmesinden sonra çıkarılan yasalar ve bu yasalarla kentteki müdahaleler arasındaki ilişki *Mimar:ist* dergisinde grafiklerle gösterilmekte (Köksal ve Öztürk, 2017). 1956-2014 yılları

Resim 5. Hastaneye dönüştürülmesi önerilen konteyner gemileri (URL 2).

arasındaki 40 adet yasal düzenlemenin 32'si AKP hükümeti döneminde gerçekleştirilmiş (Çoban, Özlüer vd., 2015). Bir yandan anayasa ile korunan müşterekleri sermayeye devredecek yasal düzenlemeleri icat ederken, diğer yandan da gerektiğinde güç aygıtlarına başvurarak buna karşı itirazları sönmekle üzere farklı rıza mekanizmaları geliştirilmiş.

Salgın, deprem gibi yaşamı kitlesel olarak etkileyen kriz anlarında mega projelerin yarattığı eşitsizliklere karşı söylem üretimi başka bir yaşamın olabileceğine ilişkin bir umuttur. Başka bir sağlık sistemi, başka bir kentleşme ve nihayetinde başka bir dünyanın tahayyülü, mevcut olanı anlamak, tartışmaya açmak, üzerine birlikte düşünmek, kolektif bir karşı söylem ve eylem üretiminden geçmektedir. Elimizdeki imkânları yok eden ve yapıli çevre sağlığını riske sokan, kentsel adalete zarar veren Haliçport / Tersane-SİZ İstanbul projelerine veya şehir hastanelerine karşı söz üretmek toplumsal bir sorumluluktur. ■

T. Gül Köksal, Doç. Dr. Mimar, Koruma Uzmanı

Kaynaklar

- Ayar, M. (2005) *Osmanlı Devleti'nde Kolera Salgını: İstanbul Örneği (1892 – 1895)*, Marmara Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Çoban, A., F. Özlüer, vd. (2015) “Türkiye’de Neoliberal Politikaların Ekolojiyi Kuşatması, Direniş ve Yeniden İnşa”, *Diren Karadeniz*, 5-7 Mart 2015: <http://diren-karadeniz.org/wp-content/uploads/2015/09/ekoloji-turkiye-neoliberal-politikalarin-ekolojiyi-kusatmasi-direnis-yeniden-insa.pdf> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- Haliç Dayanışması (2020a) “Beyoğlu Kültür Yolu Projesi Durdurulsun”, 14 Ağustos 2020: <https://bianet.org/bianet/kent/229033-beyoglu-kultur-yolu-projesi-durdurulsun> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- Haliç Dayanışması (2020b) “Haliçport Tersanesiz İstanbul’ur”, 18 Haziran 2020: <https://m.bianet.org/bianet/kent/225939-halic-dayanismasi-halicport-teranesiz-istanbul-dur> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020).
- Kıyıcı, G. (2020) “19. Yüzyılda Salgın Hastalıklar Kentleri Nasıl Şekillendirdi? (1)”: <https://www.arkitera.com/gorus/19-yuzyilda-salgın-hastalıklar-kentleri-nasil-sekillendirdi-i/>; “19. Yüzyılda Salgın Hastalıklar Kentleri Nasıl Şekillendirdi? (2)”: <https://www.arkitera.com/gorus/19-yuzyilda-salgın-hastalıklar-kentleri-nasil-sekillendirdi-ii/> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- Koloğlu, D. (2019) “Şehir Hastanelerinin Vahim Sonuçları: Sistem Hasta Üretiyor”, *Bir+Bir Forum*, 10 Ağustos 2019: <https://www.birartibir.org/kent-hakki/422-sistem-hasta-uretiyor> (Erişim Tarihi: 03 Kasım 2020)
- Köksal, T. G. (1996) “Haliç Tersaneleri’nin Tarihsel Teknolojik Gelişim Süreci ve Koruma Önerileri”, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Köksal, T. G. (2020) “Türkiye’de Güncel Kentleşme Üzerine”, Heinrich Böll Stiftung: <https://tr.boell.org/tr/2020/01/28/turkiyede-guncel-kentlesme-uzerine>, (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- Köksal, T. G., D. Öztürk (2017) “İstanbul’un ‘Mega’ Dönüşümünü Haritalamak”, *Mimar:ist*, Sayı 58, s.56-

70: <http://www.mimarist.org/mimar-ist-sayi-58-kis-2017>

- Özlü, Z. (2017) “Osmanlı Devleti’nde Difteri Hastalığı ve Koruyucu Sağlık Hizmetlerine Dair Bulgular (19. Yüzyıl Sonları ve 20. Yüzyıl Başlarında)”, *BELLETER*, Cilt: 81, Sayı: 292, s.419-48: <https://dergipark.org.tr/en/pub/ttkbelleten/issue/52444/687914> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- Soyer, A. (2014) “Modern Hastanelerin Doğuşu”, *Toplum ve Hekim*, Türk Tabipleri Birliği, Cilt: 29, Sayı: 6, s.471-474, İstanbul.
- Sütaş, M. (2007) “Başka Bir Sağlık Hizmeti Mümkün”, 28 Nisan 2007: <https://m.bianet.org/bianet/saglik/95204-baska-bir-saglik-hizmeti-mumkun> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- Sütaş, M. (2010) “Başka Bir Sağlık Hizmeti Mümkün mü?”, 13 Ağustos 2010: <https://www.medimagazin.com.tr/hekim/genel/tr-baska-bir-saglik-hizmeti-mumkun-mu-2-12-28297.html>, (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- Türk Tabipler Birliği (TTB) (2020) “Covid-19 Pandemisi 6. Ay Değerlendirme Raporu”: https://www.ttb.org.tr/yayin_goster.php?Guid=42ee49a2-fb2d-11ea-abf2-539a0e741e38 (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- Yıldırım, N. (2003) “Tersane-i Amire Fabrikalarında Tebhir Makinesi/Etöv Üretimi ve Kullanımı”, *Dünnü ve Bugünü ile Haliç Sempozyumu Bildiriler*, 22-23 Mayıs 2003, Ed. S. F. Güncüoğlu, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 421-431: <http://www.bilimtarhi.org/e-metinler003.htm> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- URL 1. Haliç Dayanışması sosyal medya hesapları (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020): <http://www.halicdayanismasi.org/>, <https://halicdayanismasi.blogspot.com/>, <https://twitter.com/HalicDayan2015>, <https://www.facebook.com/halic.dayanismasi>, <https://www.facebook.com/groups/halicdayanismasi/>, <https://www.instagram.com/halicdayanismasi/>
- URL 2. Yapı Dergisi, “Weston Williamson Partners Konteyner Gemilerini Hastanelere Dönüştürmeyi Öneriyor”: <https://yapidergisi.com/weston-williamsonpartners-konteyner-gemilerini-hastanelere-donusturmayi-oneriyor/> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- Dezeen, “Weston Williamson Partners Proposes Turning Container Ships Into Floating Coronavirus Hospitals”: <https://www.dezeen.com/2020/04/09/weston-williamson-partners-proposes-turning-container-ships-into-floating-coronavirus-hospitals/> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- URL 3. “Kapatılan Hastaneler İçin Hastanemi Açın Platformundan Çağrı”, 2 Eylül 2020: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/kapatilan-hastaneler-icin-hastanemi-acin-platformundan-cagri-1762969> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)
- URL 4. Mega Projeler İstanbul: <https://megaprojeleristanbul.com/> (Erişim tarihi: 03 Kasım 2020)

From Haliçport to City Hospitals Discourse Production against Mega Projects Threatening Environmental Health
In this article, discourse production is centered against mega projects that have a negative impact on the health conditions of the built environment. The resistance to the health conditions of the built environment is being discussed through two examples such as Haliçport and city hospitals. Urban transformation, whose scale changes with mega projects, is an urbanization activity in which the natural environment is transformed into the built environment. It is a social responsibility to produce a discourse against mega projects that destroy the possibilities we have, put the health conditions of the built environment at risk and harm urban justice.